

Fængselselskaberne i Danmark.

Den bevægelse, som i slutningen af det forrige århundrede fra samfundets side gjorde sig gældende til fordel for de i fængslerne indespærrede individer, satte, og dette er ikke uden interesse, også sit spor i Danmark. Her ligesom andensteds ytrede den sig, på grund af fængslernes mangel på indvirken på fangernes moralske forbedring, i stiftelsen af et fængselselskab med det formål at forbedre fangen under hans ophold i fængslet.

Om oprettelsen af dette Danmarks første fængselselskab hedder det i collegialtidenden for 1798¹: Ved de fester, som i Fyn anstilledes i anledning af Hs. Majestæts fødselsdag f. a. sammentrådte nogle danske mænd, som med hensyn til den bekendte Howards bestræbelser for sine fængslede medmennesker og til fædrelandets generalmajor Waltersdorffs i månedsskriftet *Minerva* fremsatte tanker indbød medborgere til en forening i et selskab til *tabte borgeres frelse*. Da selskabet, bestående af 106 medlemmer, var organiseret, tilskrev dets formænd det danske cancelli, at endskøndt selskabet ikke havde foreskrevet sig nogen bestemt plan, så blev dog fængslernes forbed-

¹ Om fuldbyrdelse af strafarbejde: Fr. Bruun.

ring for det første formålet. Og udbad man sig cancelliets tilladelse til at undersøge Fyns fængslers beskaffenhed, hvilken tilladelse cancelliet med anerkendelse tildelte selskabet under 25 April 1797.

Som det af det foregående ses, virkede altså dette selskab kun for en mindre landsdel nemlig Fyn. Sandsynligvis er dets virksomhed i årenes løb sygnet hen og selskabet tilsidst gået istå; thi det er mindre sandsynligt, at det skulde være spiren til det nu bestående Fynske fængselselskab. I hvert tilfælde har det ikke været muligt at få noget tilforladeligt i så henseende oplyst.

I det øvrige Danmark rørte man sig ikke i den sag, og der gik adskillige år, førend der atter fra samfundets side blev tale om at udrette noget for fængsler og fanger. Det var først i 1841, at flere mænd og kvinder i København, iblandt dem Conferentsråd C. N. David, grundlæggeren og skaberen af Danmarks fængselsvæsen, henvendte sig til Kong Chr. d. 8 med begæring om tilladelse til at stifte et fængselselskab, hvis opgave det skulde være dels at tilse og søge at forbedre fangen i straffeanstalten, dels at støtte ham efter løsladelsen. Ved resolution af 25 Juni 1842 gaves denne tilladelse og dermed oprettedes *Kjøbenhavns* fængselselskab, hvis virksomhed begyndte det følgende år.

Dette selskabs opgave var altså en dobbelt. Det at tilse fangen i fængslet og virke for hans forbedring havde selskabet tilfælles med det gamle Fynske selskab, og det var, som før bemærket, en med fængslernes tilstand på den tid stemmende opgave, som imidlertid udviklingen og forbedringen af disse efterhånden gjorde overflødig, lidet ønskelig og tilsidst umulig, så at den af sig selv faldt bort.

Det andet formål, som Kjøbenhavns fængsels-selskab opstillede for sin virksomhed, var at understøtte fangen ved og efter løsladelsen. Ligesom dette formål efter det foran anførte nu er det eneste, således er dette også i almindelighed fængsels-selskabernes hovedopgave. Dette ligger i sagens natur og i fængsels-sagens hele udvikling. Sålænge nemlig staten kun stillede sig den opgave at gøre fangen uskadelig ved indespærring og forøvrigt lod hans tilstand såvel den legemlige som den sædelige være sig ligegyldig, måtte ganske naturligt samfundet, når det vilde tage sig af sagen, søge at virke der, hvor staten intet gjorde, altså også på fangens moralitet. Efterhånden som fængselsvæsenet udvikledes og fængslerne selv overtog opgaven at forbedre fangen, måtte imidlertid fængsels-selskabernes opgave også blive en anden, den nemlig at berede vejen der, hvor fængselsvæsenet ikke selv kunde række hen. Fængslerne kunde i bestræbelsen for at vinde fangen tilbage for samfundet ikke følge ham udenfor fængslets port, ud i samfundet. Her måtte fængsels-selskaberne træde til med at understøtte fangen ved løsladelsen og indirekte ved at gøre samfundet modtageligt for den løsladte fange. Således er, mærkeligt nok, samfundet selv blevet en genstand, og det langt fra den betydningsløseste genstand for disse selskabers virksomhed, og disse to sider af denne virksomhed ere så nøje forenede, at der ikke kan gjøres noget for den ene uden at der også må gjøres noget for den anden. Den store almenhed havde nemlig, oplært af staten, endnu bevaret et indtryk af skræk for forbryderen. Virkningerne af fængselsvæsenets udvikling vare og ere endnu ikke trængte ind i alle samfundets lag, og fængselsvæsenet stod og står tildels endnu temmelig hjælpeløs ligeoverfor sam-

fundet. Aldeles hjælpeløs er det naturligvis langt fra; thi det har jo altid vejen åben til gennem pressen at rejse og behandle de spørgsmål, som kunne have interesse og betydning både for sagen selv og for publikum, og den vej er ingenlunde utaknemlig om den også undertiden er besværlig. I Danmark er der imidlertid i de sidste c. 20 år aldeles intet gjort fra fængselsvæsenets side for at vinde publikum, og dog er dette en lang periode, og netop den periode, hvori der var en stor opfordring til at arbejde for sagen i samfundet, fordi vore ny, ypperligt indrettede straffeanstalter netop da skulde til at virke og vise samfundet sine resultater, som samfundet selv var kaldet til at befæste, og fordi fængselselskaberne særlig i begyndelsen af denne periode, da de stiftedes, ikke endnu evnede at optage den side af sagen.

Altså samfundet selv, den løsladte fange ude i samfundet og dette ligeoverfor ham, måtte blive, efter forholdenes naturlige udvikling, den nærmeste genstand for fængselselskabernes virksomhed. Det var nemlig ikke nok, at straffen fuldbyrdedes med den hovedhensigt at forbedre individet. Idelig mødte den tilbagefaldne med den undskyldning for sit tilbagefald, at samfundet viste ham mistro, sårede ham derved og indirekte tvang ham til at søge tilflugt i straffeanstalten. Straffeanstalten er naturligvis ikke indrettet til at være et tilflugtssted for den tidligere straffede, og selv om det af den tilbagefaldne anførte i mange tilfælde kun var og er en undskyldning; thi den høres endnu, så var den på den anden side ofte og er også endnu i mange tilfælde en sandhed.

De første ydre betingelser for at bane vejen for den løsladte fange til hans optagelse i samfundet pånyere, at han træder ud i dette nogenlunde sømmelig

klædt og ikke aldeles blottet for midler til i det mindste en kort tid at friste livet. Disse betingelsers opfyldelse kan straffevæsenet i længden ikke overtage, og i mange tilfælde ere dets evner i så henseende utilstrækkelige. Ligesom fængselselskabernes almindelige opgave ved fængselsvæsenets udvikling blev den ude i livet at fortsætte og befæste det arbejde, som man ved straffens fuldbyrdelse i fængslet havde søgt at lægge grunden til, således måtte den første del af denne opgave naturligvis blive den at skaffe fangen ved løsladelsen de første ydre betingelser for hans indtrædelse i samfundet påny nemlig, som nævnt, sømmelig beklædning og lidt penge til underhold i det første øjeblik. Til opfyldelsen af dette formål behøves væsenligst kun penge. Hermed var målet imidlertid langt fra nået, og det viste sig snart, at man ikke kunde blive stående derved. Når samfundet ikke vil give den løsladte arbejdet, er al anden hjælp spildt. Den bedste hjælp ved siden af den foran nævnte er altså at kunne anvise fangen arbejde ved løsladelsen. Dette formål kan ikke nås ved penge. Dertil hører et samfund, som med god villie modtager den løsladte fange, ved en forstandig behandling søger at støtte ham, når han vakler, at indgive ham mod og tillid, når han trættes af de altid mødende vanskeligheder. Et sådan samfund, en sådan tålmodighed ligeoverfor og tillid til fangen frembringer man ikke i få år. Dertil fordres en utrættelig virksomhed også fra fængselselskabernes side, en stadig anstrængelse for at oplyse samfundet om dets pligter i så henseende, for at vinde flere og fleres interesse for sagen, og navnlig for at gjøre så mange af samfundets medlemmer som muligt ikke blot til passive og bidragydende men også til aktive medarbejdere i sagen. En sådan udvikling

af samfundet ere vi endnu meget langt fra at have nået, skøndt det er hævet over al tvivl, at fængselselskabernes virksomhed væsenlig har bidraget til den betydelige forskel, der er på samfundet nu og for 20 år siden i dets forhold til den løsladte fange.

Af stor betydning for det heldigste resultat af fængselselskabernes virken er den form, hvori de ere organiserede, og den måde, hvorpå de virke, og den første betinger for en del den anden. Herved må først i almindelighed bemærkes, at ethvert fængselselskab nødvendigvis må stå i forbindelse med de straffeanstalter, hvis løsladte fanger det understøtter; thi kun igennem disse kan det få en såvidt muligt nøje kendskab til individet. Hvad selve organisationen af selskabet angår, kan denne være en sådan, at selskabet kun påtager sig omsorgen for de fanger, der løslades fra den bestemte straffeanstalt, om hvilken selskabet i så tilfælde har dannet sig. Derved spredes imidlertid dets kræfter og dets opmærksomhed over hele riget, når straffeanstalterne ikke ere bestemte for enkelte landsdele men gælde for hele riget, hvilket sidste er tilfældet i Danmark. Desuden voxer derved selskabets arbejde uforholdsmæssigt med årene og bliver trods de største opoffrelser uoverkommeligt og derved for en del utilfredsstillende. Ved denne organisation slipper fangen, som er løsladt, hurtigt selskabet af syne, og deri ligger en stor fare, fordi det navnlig i den første tid efter løsladelsen for fangen gælder om, at finde en støtte, som han kan have tillid til, og denne må naturligvis ikke findes for fjærnt, hvilket i dette tilfælde let vil hænde. Iligemåde har selskabets bestyrelse meget vanskeligt ved at bedømme de konkrete omstændigheder ved anmodninger om hjælp fra løsladte fanger, som bo langt fra bestyrelsens sæde.

Disse ulemper ere så væsentlige, at de må tages i betragtning, når der er tale om den hensigtsmæssigste ordning af et fængselselskabs virksomhed.

I modsætning hertil står det selskab, som støtter fanger, løsladte fra enhver af rigets straffeanstalter, når de tage ophold indenfor en vis begrændset kreds af riget. Denne organisation har ikke blot det fortrin, at den er den naturligste, når straffeanstalterne gælde for hele riget; men derved ophæves tillige de ovenfor påpegede ulemper. Arbejdet bliver ikke uoverkommeligt og vil altså kunne udføres mere tilfredsstillende. Det vil være lettere for selskabet, der virker for en begrændset mindre omkreds, netop af den grund at finde mænd med interesse for sagen, og som nyde anseelse i samfundet, til at yde bistand ved at skaffe arbejde og ved at være en støtte for den løsladte fange, når hjemstavnsens mistro og måske hårdhed tynger lovlig hårdt. Gennem slige mellemænd vil der altid kunne fås de nøjagtigste oplysninger om den løsladtes forhold i tilfælde af fornyet anmodning om hjælp, og deri kan endelig ligge en spore for den løsladte fange til at anstrænge sig. Denne organisation vil tillige kunne føre til, at de individer, der ere straffede med vand og brød og således ikke have afsonet straffen i en straffeanstalt men i varetægtsarresten, også kunne støttes, hvilket nu ikke er tilfældet, netop fordi fængselselskaberne i Danmark alle oprindelig vare dannede hvert om sin straffeanstalt, og således hvert for sig havde hele landet til opland. Først i de sidste år er der for to af disses vedkommende sket en forandring i organisationen, ligesom Københavns fængselselskab i de sidste år har taget sig af individer, der have afsonet deres straffe i Københavns varetægtsarrester, forsåvidt pengemidlerne have strakt til, hvorom

nærmere senere. Der kan jo nemlig ikke rejses tvivl om, at disse med vand og brød straffede individer, som ofte ere unge og straffes første gang, just derfor fornemligst bør støttes, og at der ikke ligger nogen stærkere begrundelse for at yde hjælp deri, at individet er nået ind i en straffeanstalt. Endelig taler endnu et væsentligt moment for denne organisation. Gennem et selskab, dannet for en større kreds med mindre filialer, kommer en større livskraft ind i selskabet selv såvel i pecuniær henseende som ved aktiv medvirken. Dette sidste, samfundets sande delagtiggjørelse i fængselsagen, er jo netop det hovedformål, hvortil fængselselskabernes udvikling må og skal stræbe hen, og det såmeget mere som deri ligger en af betingelserne for indførelsen af den vilkårlige løsladelse. Derfor kan også kun denne sidst fremhævede organisation blive den rette.

Danmarks fængselselskaber ere foruden det foran nævnte *Kjøbenhavns fængselselskab*, hvis virksomhed begyndte 1843, det *Fynske* stiftet 1858, *Horsens* stiftet 1859, *Viborg* og *Vridsløselille* stiftede 1860.

Kjøbenhavns fængselselskab antager sig kun fanger, der ere løsladte fra straffeanstalten på Christianshavn (en del af Kjøbenhavn), f. t. Danmarks eneste kvindefængsel. Da det ikke er så let for kvinden strax ved løsladelsen at finde arbejde, som det i mange tilfælde er for manden, og hun lettere er udsat for at falde, har selskabet stiftet et optagelseshus, som ved privat bistand er udvidet til nu at kunne optage 8 individer. En anden særegenhed for dette selskab er, at dets indtægter ikke for en del medgå til beklædning, således som tilfældet er ved de andre selskaber. fordi

Christianshavns straffeanstalt ejer et legat på 20000 kr., som i 1818 blev skænket til beklædning af fanger, der løslades af denne straffeanstalt.

Selskabet har fra 1 Decbr. 1876 til 30 Nvbr. 1877, efter sin 25 beretning, af 90 i dette tidsrum løsladte kvinder understøttet 48, og af disse have de 21 fået tjeneste fra optagelseshuset, medens 9 ere hjulpne ved bistand fra Viborg og det Fynske selskab. Tillige ere flere tidligere løsladte fanger også understøttede i dette regnskabsår. Selskabets samlede årsindtægt har udgjort 4935 kr. 92 ø., og til understøttelser er der medgået 4376 kr. 99 ø. Selskabet ejer 2800 kr. i obligationer.

Af alle fængselselskaberne i Danmark er dette det eneste, som, forsåvidt forholdene tillade det, tager sig af individer, der ere straffede med vand og brød i Kjøbenhavns varetægtsarrester. Efter beretningerne for 1875 og 1876 ere således i alt 147 hjulpne; beretningen for 1877 angiver ikke antallet af dem i denne kategori understøttede.

Horsens fængselselskab, der kun tager sig af fanger, løsladte af Horsens straffeanstalt, hvori væsenlig kun indsættes mandsfanger med en straffetid over 6 år og recidiver med kortere straffetid, har i regnskabsåret fra 1 April 1876 til 31 Marts 1877 af 123 i dette tidsrum løsladte fanger understøttet 80, af hvilke dog mange ifølge selskabets beretning kun have modtaget en mindre beklædningshjælp. Af tidligere løsladte fanger ere 19 atter understøttede i det nævnte regnskabsår. Udgiften til understøttelser i regnskabsåret har udgjort 4208 kr. 66 ø. Årets indtægt har været 7889 kr. 24 øre.

Vridsløselille fængselselskab understøtter kun fanger, der løslades af Vridsløselille cellefængsel, hvori

mandsfanger, der idømmes forbedringshusarbejde indtil 6 år, indsættes. I dette selskabs regnskabsår fra 1 Jan. til 31 Decbr. 1877 løslodes af cellefængslet 250 fanger. Af disse henvistes 74 til Viborg og det Fynske fængselselskab, fordi de vare hjemmehørende i Jylland og Fyn. Af de øvrige understøttedes 115 og desuden 16 tidligere løsladte, som ikke før havde fået hjælp, altså ialt 131 foruden 69, som tidligere vare understøttede og atter i år havde anmodet om bistand. Årets understøttelser til disse udgjorde 4681 kr. 99 ø., medens selskabets indtægt var 10015 kr. 13 ø. deri et kontant indbetalt legat 4496 kr. 89 ø. Foruden kassebeholdningen ejer selskabet 12500 kr. i obligationer. hvori et legat på 9500 kr.

Det *Fynske fængselselskab* tog sig oprindelig af de fanger, der løslodes af Odense straffeanstalt. Da denne nedlagdes d. 31 Marts 1865, besluttede selskabet foreløbig at betragte sig som en filial af Viborg fængselselskab, fordi de fanger, der tidligere indsattes i Odense straffeanstalt, fremtidig hovedsagelig blev anbragte i Viborg. Fra 1867 forandrede selskabet imidlertid denne beslutning og vedtog for fremtiden at tage sig af fanger, der ere hjemmehørende i landsdelen *Fyn* og løslades af landets samtlige straffeanstalter. I regnskabsåret fra 1 April 1876 til 31 Marts 1877 har selskabet taget sig af 21 ny og 29 tidligere understøttede individer. Understøttelserne til disse have i årets løb udgjort 1380 kr. 47 ø., og årets indtægt var 2681 kr. 87 ø. Da selskabet virker for en bestemt begrændset landsdel, har det haft lettere ved at finde kræfter i de forskellige egne af landsdelen til hver i sin kreds at være det behjælpelig med at skaffe tjeneste og arbejde ligesom også med at undersøge den løsladtes forhold. Selskabet udtaler i sin beret-

ning, at det nu er langt lettere end før for den løsladte fange at finde tjeneste eller arbejde, fordi folks mistro ligesom for den løsladte fange er mindre end før.

Viborg fængselselskab understøttede oprindeligt kun fanger løsladte af Viborg straffeanstalt, og til dette sluttede sig, som foran bemærket, i 1865-67 det Fynske fængselselskab som en filial. Da Viborg straffeanstalt nedlagdes i April 1875, vedtog fængselselskabet at fortsætte sin virksomhed ved at understøtte fanger, der fremtidig løslades af landets samtlige straffeanstalter og høre hjemme i Jylland. I regnskabsåret fra 1 Debr 1876 til 30 Nvbr. 1877 har selskabet understøttet 83 fanger, som i årets løb ere løsladte af landets straffeanstalter, og desuden 27 tidligere understøttede. Medens regnskabsårets indtægt har udgjort 18302 kr. 14 ø., deraf et grundfond på 11781 kr. 18 ø., have understøttelserne udgjort 3054 kr. 34 ø. Selskabet ejede ved regnskabsårets udløb foruden kassebeholdningen 13876 kr. 18 ø.

Af denne korte redegjørelse for fængselselskabernes virksomhed i Danmark i det tidsrum, som deres sidst udgivne beretninger omfatte, og som forøvrigt jo er en del forskelligt, vil det alt fremgå, at denne deres virksomhed har været betydelig. Medens der således i tidsrummet er løsladt 463 fanger af straffeanstalterne, have fængselselskaberne understøttet i samme tidsrum 363, som ikke før have fået hjælp og desuden 144 tidligere understøttede, altså ialt 507 individer. I dette forholdsvis betydelige tal mangler endnu antallet af tidligere understøttede, der atter i 1877 have fået hjælp af Kjøbenhavns selskab, hvorom dets beretning nemlig intet oplyser. Den samlede understøttelse til disse 507 individer har udgjort 17331 kr. Fordeles dette beløb på det samlede antal

507, bliver det i gennemsnit lidt mere end 34 kr. pr. individ. Tages det nu i betragtning, at det samlede antal 507 efter det foran anførte er for lille; at endel af beløbet for Københavns selskabs vedkommende medgår til optagelseshuset; at en ikke ringe del for de øvrige selskabers vedkommende bruges til den nødvendige, tarveligste beklædning, vil det jo være klart, at det ingenlunde bliver noget betydeligt beløb, som i mange tilfælde kan ydes, og at der ofte må gives afslag på anmodning om en hjælp, som det ellers vilde være ønskeligt at yde.

Det samme forhold viser sig om muligt endnu tydeligere, når man sammenligner den gennemsnitlige hjælp, som hvert selskab i regnskabsåret har ydet. Gennemsnitshjælpen for Københavns selskab er således c. 85 kr., men her må atter bringes i erindring, at det samlede antal understøttede ikke er opgivet, og at optagelseshuset tager en del af hjælpen. For de øvrige selskabers vedkommende udgjør den for *Vridsløselille* c. 24 kr., for *Viborg* og det *Fynske* c. 28 kr. og for *Horsens* c. 43 kr. En så ringe gennemsnitshjælp, som her særlig for de tre selskabers vedkommende fremkommer, må give et meget ringe bidrag til bistand for en del løsladte og må nødvendigvis altid være for ringe til at støtte de pågældende tilbørligt. At denne gennemsnitshjælp ikke er noget særegent for det sidste regnskabsår fremgår af oversigten over understøttelserne for de sidste 5 regnskabsår. Efter denne er nemlig den gennemsnitlige understøttelse omtrent 34 kr. for samtlige fængsels-selskaber.

Af den vedføjede oversigt over selskabernes indtægter i deres sidst offentliggjorte regnskabsår vil man se, at deres samlede indtægt har udgjort 23856

kr. og af den ligeledes vedføjede oversigt over selskabernes indtægter i de sidste 3 femår viser deres samlede indtægt for det sidste femår sig at have været 85564 kr. Disse indtægter fremkomme ved private bidrag, som i det sidste regnskabsår have udgjort c. 7000 kr. eller lidt over 29 pct. af den samlede indtægt. Dertil kommer de kommunale bidrag fra amts- og sognekommuner; disse have udgjort c. 4700 kr. eller, fordelt på de 338 bidragydende kommuner, c. 14 kr. i gennemsnit på hver. Når hertil føjes, at medens amtskommunernes bidrag variere fra 10-100 kr., bidrage sognekommunerne med 2-10 kr., i almindelighed 4 kr., årlig, så kan denne bistand ligesålidt som den private, der i pekuniær henseende ydes fængselselskaberne, ikke kaldes betydelig, ihvorvel den som helhed har stor betydning. Den tredie hovedbestanddel af indtægten består i gaver, renter af legater og opsparet kapital samt tilskud fra kriminal- og politiretten i København, fra stiftelser og fideikommiskapitaler, renter af fangernes overarbejds- penge og endelig tilskud fra statskassen. Dette sidste har udgjort 1000 kr. årlig; men ser man hen til den betydning, som fængselselskaberne have haft og have for samfundet, vilde det ikke være noget overdådigt bidrag, om dette tilskud i det mindste fordobledes. Denne samlede tredie bestanddel af indtægten har for det sidste regnskabsår udgjort c. 7600 kr. eller næsten 33 pct. af den samlede indtægt. Selskabernes virksomhed er derved gjort for en væsentlig del afhængig af tilfældige indtægter, som i hvert tilfælde ikke alle kunne påregnes med sikkerhed, og hovedstøtten flyttes derved tillige bort fra det sted, hvor den naturligst bør ligge nemlig hos samfundet selv.

Til bedømmelsen af fængselselskabernes virk-

somhed og udvikling særlig i økonomisk retning afgiver den vedføjede oversigt over indtægterne i de sidste 15 år, delt i 3 femår, oplysninger, der ikke ere uden interesse. Fra $^{63}|_{68}$ til $^{68}|_{73}$ viser der sig således en stigning af den samlede indtægt med c. 69 pct. Denne meget betydelige stigning hidrører ikke så meget fra de private bidrag, der ere voxede med c. 25 pct., som fra de kommunale bidrag, der i $^{68}|_{73}$ ere mere end 7 gange større end i $^{63}|_{68}$. Dette hidrører fra at selskaberne først i dette tidrum henvendte sig til kommunerne med opfordring til disse om at yde deres bistand. Sammenlignes derimod indtægterne i $^{68}|_{73}$ med dem i $^{73}|_{78}$, viser der sig en nedgang i det sidste femår på over 4000 kr. eller tilnærmelsesvis det samme beløb, hvormed de kommunale bidrag i det samme tidsrum ere formindskede. Når samtidig de private bidrag synes at være gåede ned, kan dette muligt kun være tilsyneladende, idet summerne for $^{63}|_{68}$ og $^{68}|_{73}$ ere tagne af fængselskontorets offentlige beretninger for disse to femår, og i disse summer kunne være medregnede gaver, der hidtil årligt ere vendte tilbage som indtægt, medens de ikke ere henregnede til årlige private bidrag af nærværende artikels forfatter ved opgjørelsen for det sidste femår. Hovedresultatet bliver altså, at medens selskabernes samlede indtægter fra det første til det andet femår steg meget betydeligt navnlig ved bistand fra kommunernes side, så er forholdet mellem det andet og tredje femår ikke blot ikke stilstand men tilbagegang. Dette er så meget mærkeligere, som det sidste femår hører til en for landet i høj grad gunstig økonomisk periode, og som formodningen må være for, at publikums interesse for fængselsvæsenet ved fængselselskabernes heldbringende virksomhed er bleven større. Uden skyld i dette mindre gunstige

resultat i økonomisk henseende ere fængselselskaberne næppe; men det er jo let forklarligt, at det andet femårs stærk stigende indtægt har bortdraget, i hvert tilfælde i de første år af det følgende femår, selskabernes opmærksomhed noget fra den pekuniære side.

Spørges der nu om resultaterne af fængselselskabernes virksomhed ligeoverfor de løsladte fanger, så viser vel den vedføjede oversigt over understøttelser og understøttede i de sidste femår, at det er et meget betydeligt antal af løsladte fanger, som selskaberne have antaget sig trods deres forholdsvis knappe indtægter. Af 2423 i det omhandlede tidsrum løsladte fanger have selskaberne nemlig antaget sig det betydelige tal 1555 eller 64,2 pct., og desuden ere 615 gontagende hjulpne. Heri ligger imidlertid intet afgjørende resultat til bedømmelse af opgavens heldige løsning ligesålidt som deri, at *Kjøbenhavns* fængselselskab siden sin stiftelse har understøttet 843 løsladte fanger, *Vridsløselille* ligeledes 2065, *Horsens* 473, *det Fynske* 352 og *Viborg* 779 eller samtlige selskaber i alt 4512 løsladte fanger. En bedre antydning af et resultat give forsåvidt de enkelte selskabers beretning, som *Vridsløselille* oplyser, at af de af dette selskab understøttede 2065 løsladte fanger ere 347 faldne påny; *Kjøbenhavns* selskabs beretning for 1873 oplyser, at selskabet i 1863-73 har taget sig af 112 løsladte fanger, af hvilke dengang 12 ere straffede påny; *Viborg* selskab angiver 194 af de hjulpne 779 som faldne påny, og endelig anfører *Horsens* selskab, at 69 af de 473 løsladte, som selskabet i det hele har understøttet, ere straffede påny. Det Fynske selskab oplyser intet i så henseende. Skøndt disse her givne sidste oplysninger ikke i beretningerne anføres som fuldstændige, fordi der i flere tilfælde savnes oplysninger om de

understøttedes senere færd — dog vides det, at de ikke ere indsatte i straffeanstalterne påny, medens de kunne være idømte mindre straffe — og skøndt de som det ses tillige i det hele taget ere mangelfulde, så kan man dog af alle de anførte tal kun drage den slutning, at de Danske fængselselskabers virksomhed hidtil har været meget betydelig, heldig og smuk og ydet et væsenligt bidrag til fængslernes gode resultater.

Det er foran fremhævet, at fængselselskabernes opgave er at understøtte den løsladte fange og gjøre samfundet modtageligere ligeoverfor ham, samt at disse to sider af deres virksomhed ere så nøje forenede, at der ikke godt kan gjøres noget for den ene, uden at der også må gjøres noget for den anden. Og det er ligeledes sagt, at den form, hvori de ere organiserede, væsenlig betinger den måde, hvorpå de virke.

Til at bedømme denne anden side af de Danske fængselselskabers virksomhed, deres forhold til publikum, deres indflydelse på samfundet, give de foran meddelte økonomiske oplysninger allerede nogle bidrag. Disse suppleres ved et af hovedmomenterne i så henseende nemlig selskabernes organisation. Det vil erindres fra omtalen af hvert enkelt fængselselskab, at de alle oprindelig vare stiftede om de enkelte straffeanstalter, således at de kun tog sig af fanger løsladte fra den straffeanstalt, hvortil de havde sluttet sig. I tidens løb har dette forhold forandret sig derved, at to straffeanstalter ere nedlagte.

De to pågældende selskaber nødtes derved til at forandre organisation og blev fængselselskaber for bestemte dele af landet, således at de modtage fanger, der løslades fra alle landets straffeanstalter, når de

høre hjemme i de landsdele, som de virke for. Disse to selskaber ere *Viborg* for Jylland, og *det Fynske* for Fyn. Derimod have de tre andre fængselselskaber, *Kjøbenhavn*, *Vridsløselille* og *Horsens* bevaret deres oprindelige organisation som virkende for fanger, der løslades fra den af landets 3 straffeanstalter, til hvilken hvert selskab for sig har sluttet sig. I det foregående har jeg udtalt mig om, at af disse to organisationer bør den, som gjør enkelte dele af landet til sæde for sin virken, foretrækkes og det særligt i et så lille land som Danmark, hvor det må være givet, at der altid, ligesom det nu er tilfældet, vil kunne bevares den nødvendige forbindelse mellem fængselselskaberne og landets 3 straffeanstalter, såat ingen fange løslades uden at kunne komme i betragtning ved fængselselskaberne's bistand, forsåvidt som han egner sig dertil, hvilket jo nu sker. Denne min overbevisning, som jeg oftere andensteds har haft lejlighed til at fremhæve, støttes også ved udtalelserne om fængselselskaberne i Danmark såvel i „Om fuldbyrdelse af strafarbejde“ 1867 af fængselsdirektør Fr. Bruun, som i fængselskontorets beretning om straffeanstalternes tilstand i Danmark 1863-68, hvor det ligefrem fremhæves som en mangel ved organisationen af fængselselskaberne, at de ikke gennemgående kun omfatte de enkelte landsdele, og som derfor tilråder en udvikling i den retning. Så stærke udtalelser findes vel ikke i fængselskontorets beretning for 1868-73; men der kan dog ikke af dennes almindelige udtalelse om fængselselskaberne's heldbringende indflydelse uddrages nogen formodning om en forandret anskuelse i så henseende. Dette er der såmeget mindre grund til at formode, som den anbefalede organisation ubestridelig i et lille

land som Danmark er den eneste rette, og jeg kan hertil føje, er den, hvortil fængselselskaberne i deres udvikling må komme, hvis de fremdeles skulle gjøre fyldest i fængselsvæsenets udvikling, og deri ligger for mig hovedsagen.

Det er allerede foran anført, hvad der taler til fordel for denne organisation, og deriblandt er nævnt, at den mindre omkreds, som hvert selskab eller hver filial får at virke i, lettere lader sig påvirke ved den nære berørelse med selskabet selv, og dette vil vise sin betydning i forøget såvel økonomisk som *aktiv* deltagelse fra kredsens side. Hvad fængselselskaberne i så henseende have udrettet er så godt som intet. De have arbejdet for at skaffe sig midler til at løse opgaven, og de have derved som ved overhovedet at understøtte den løsladte fange indirekte udøvet en ikke ringe indflydelse på samfundets indgroede mistro. De have brudt den hårde skal, og det er ganske vist allerede meget; men de have ikke draget tilstrækkelig fordel deraf. De have haft meget at kæmpe med i økonomisk henseende, men de have ladet ude af betragtningen, at midlerne, som fortrinsvis skulle haves fra samfundet, ikke kunne ventes derfra, med mindre selskaberne sætte sig i så nær forbindelse med dette som muligt. Vistnok udgiver hvert selskab sin årsberetning om sin virksomhed, men dens form og indhold kan ikke bidrage til at vække en slumrende interesse. Beretningerne indeholde, foruden selskabets love, meddelelser om den årlige generalforsamling, hvorpå i almindelighed intet uden for det rent formelle hænder, om årets virksomhed med statistiske oplysninger, en regnskabsoversigt og endelig korte beskrivelser eller skitser af de fanger, som ere understøttede. Disse

sidste optage en større del af beretningen, ere lidet oplysende og interesseløse for den udenforstående og burde derfor helst falde bort. Deres plads burde derimod anvendes til mindre artikler til fængselsagens belysning og med den opgave at vække publikums interesse for sagen. Jeg kan i så henseende minde om den uden tvivl ikke ringe betydning som en artikel af overlærer Kaalund i Vridsløselille fængselselskabs første årsberetning havde for dette selskab i hvert tilfælde i økonomisk henseende. Det er imidlertid givet, at i mange tilfælde den interesse, der i højere grad ytrer sig i økonomisk henseende, også bærer sand interesse i sig. Jeg skal endelig også for nordens vedkommende minde om, hvorledes Finlands fængselselskab bestandig arbejder på publikums tilslutning ved at vække dets åndelige interesse for sagen gennem småskrifter. Herigennem og gennem en forandret, bedre organisation går fængselselskabernes udvikling henimod en inderligere forening med samfundet.

Hovedresultatet af alt det foran anførte bliver altså dette, at Danmark har 5 fængselselskaber, som trods de mangler, der i forskellige retninger kunne klæbe ved deres måde at virke på, hidtil have udviklet sig i god overensstemmelse med landets fængselsvæsen og i det hele taget udgjort et tilfredsstillende og nødvendigt supplement til dette; at disse selskaber trods deres forholdsvis små midler have udfoldet en så betydelig og gavnlig virksomhed, som næppe noget andet land kan opvise mage til; at det må ønskes, at denne smukke og fortjenstfulde gerning fremdeles må udvikles til at blive den kraftige deltager i fængselsvæsenets fremtidige udvikling, således som denne i

retning af den vilkårlige løsladelse med nødvendighed fordrer. Til opnåelsen af dette mål hører, og det må atter og atter gentages, samfundets nøjere tilslutning såvel med penge som med åktiv bistand; thi det må ikke glemmes, at det er for samfundet selv, at fængselselskaberne virke.

Oversigt

over

understøttelser og understøttede i fængselselskaberne 5 sidst offentliggjorde regnskabsår.

Fængselselskaberne.	Tidsrum.	Understøttelsernes værdi.	Den gennemsnitlige værdi pr. ind.	Løsladte.	Understøttede	
					ny	tidligere og påny.
Kjøbenhavn	$\frac{1}{2}72 - \frac{3}{11}77$	Kr. 17818	Kr. Ø. 76. 80	576	232	¹ "
Vridsløselille	$\frac{1}{1}73 - \frac{3}{12}77$	23873	23. 97	1254	720	276
Horsens	$\frac{1}{4}72 - \frac{3}{3}77$	11502	42. 13	372	162	111
Det Fynske	$\frac{1}{4}72 - \frac{3}{3}77$	6947	28. 47	² "	118	126
Viborg	$\frac{1}{2}72 - \frac{3}{11}77$	13833	32. 47	221	323	102
Tilsammen		73973	34. 09	2423	1555	615

¹ Om dette tal oplyser Kjøbenhavns beretninger intet.

² Da det Fynske selskab ikke slutter sig til en bestemt straffeanstalt, kan der ikke angives noget tal for løsladte.

Øversigt
 over
 fængselselskabernes indtægter i deres sidst offentliggjorte regnskabsår.

Fængsels- selskaberne.	Regn- skabs- året.	Aarlige Indtægter.						Kapital- formue.
		Beholdning ved regnskabs- årets begyndelse.	Private bidrag.	Kommunale bidrag	af kom- mu- ner.	Renter, gaver, tilskud, m. m.	Tilsammen	
Kjøbenhavn	$\frac{1}{2}76 - \frac{30}{11}77$	Kr. Ø. 187. 92	Kr. Ø. 2164. 00	Kr. Ø. 489. 00	Kr. 17	Kr. Ø. 2095. 00	Kr. Ø. 4935. 92	Kr. Ø. 2800. 00
Vridsløselille	$\frac{1}{1}77 - \frac{31}{12}77$	345. 40	1650. 00	1310. 00	77	2212. 84	5518. 24	12500. 00
Horsens	$\frac{1}{4}76 - \frac{31}{3}77$	2336. 06	1812. 00	1003. 00	84	1738. 18	6889. 24	3000. 00
Det Fynske	$\frac{1}{4}76 - \frac{31}{3}77$	1275. 04	504. 00	437. 00	46	465. 83	2681. 87	„
Viborg	$\frac{1}{2}76 - \frac{30}{11}77$	502. 37	835. 66	1417. 00	114	1075. 93	3830. 96	12191. 18
Tilsammen		4646. 79	6965. 66	4656. 00	338	7587. 78	23856. 23	30491. 18

Oversigt
over
fængselselskabernes samlede indtægter i de sidste 15 år.

Fængselselskaberne.	Private bidrag.			Kommunale bidrag.			Samlet indtægt.		
	1863 68	1868 73	1873 78	1863 68	1868 73	1873 78	1863 68	1868 73	1873 78
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kjøbenhavn	8326	12206	10536	932	3534	2127	11750	19192	21660
Vridsløselille	9760	10657	8706	50	6074	6336	13506	22578	14567
Horsens	8056	10428	8835	882	4951	4826	12448	18624	21167
Det Fynske	2082 ¹	5686	3180	652	1857	2048	2842	8320	9204
Viborg	6840	6740	4693	1196	9651	6698	12724	21188	18966
Tilsammen	35064	45717	35950	3712	26067	22035	53270	89902	85564

¹ Denne indtægt er kun for tiden fra ¹/₄ 1866—³¹/₃ 68.